

ЭРГОНІМЫ ГОРАДА КАЛІНКАВІЧЫ

Т. А. Кахно

*Мазырскі дзяржаўны педагагічны ўніверсітэт імя І. П. Шамякіна,
вул. Студэнцкая, 28, 247760, г. Мазыр, Беларусь, tane4ka@bk.ru*

У артыкуле разглядаюцца эргонімы г. Калінкавічы, сярод якіх вылучаюцца аднакампанентныя, двухкампанентныя і шматкампанентныя назвы. Сцвярджаецца, што аднакампанентныя эргонімы ўтвораны анімізацыяй апелятыва, трансанімізацыяй і абрэвіяцыяй, двухкампанентныя – анімізацыяй апелятыва. Большасць эргонімаў засведчана на рускай мове – 169 (84,9 %). Беларускія назвы складаюць 8 адзінак (4 %), англійскія – 14 (7 %), руска-беларускія – 7 (3,5 %), руска-англійскія – 1 (0,6 %).

Ключавыя словы: эргонім; эрганімія; анімізацыя; абрэвіяцыя; апелятывы; трансанімізацыя.

Эргонімы – гэта ўласныя імёны дзелавых аб’яднанняў людзей, у тым ліку саюзаў, арганізацый, устаноў, карпарацый, прадпрыемстваў, супольнасцей, гурткоў [4, с. 151].

Яны служаць для канкрэтнага наймення прадметаў і вылучаюць асобны прадмет з шэрагу аднародных; выконваюць усе функцыі ўласнага імя; у іх часта адсутнічае сувязь з паняццем, якое ляжыць у аснове наймення; у іх складзе могуць знаходзіцца словы розных часцін мовы [3].

Ва ўспрыманні гарадскога экстэр’ера эргонімы адыгрываюць важную ролю, ствараючы яго пэўны рэкламны і моўны воблік.

Эргонімы ўяўляюць сабой сістэму, якая фарміруе моўны выгляд сучаснага беларускага горада, адлюстроўвае яго пэўны каларыт, гарадскую лінгвакультуру, таму, на наш погляд, неабходна ствараць апісанне такіх найменняў і спосабаў іх утварэння, каб прасочваць уплыў на беларускую культуру.

Мэта даследавання – вызначыць структурныя асаблівасці эргонімаў горада Калінкавічы, іх паходжанне, мову выражэння.

Метадалагічнай асновай вызначэння і апісання спосабаў словаўтварэння эргонімаў г. Калінкавічы, класіфікацыі назваў прааналізаваных аб’ектаў з’яўляецца сістэмны падыход, у межах якога выкарыстоўваюцца апісальны, статыстычны, лексіка-семантычны, параўнальна-супастаўляльны метады.

Фактычны матэрыял даследавання складаюць эргонімы г. Калінкавічы, сабраныя самастойна.

Калінкавічы – горад, цэнтр Калінкавіцкага раёна ў Гомельскай вобласці, знаходзіцца за 122 км ад Гомеля, за 10 км ад Мазыра [2, с. 469].

У г. Калінкавічы намі выяўлена 199 эргонімаў. Гэта назвы:

1) муніцыпальных устаноў: *Калінковичский район электрических сетей; Инспекция министерства по налогам и сборам Республики Беларусь по Калінковичскому району; Калінковичский районный военный комиссариат; Калінковичская районная инспекция природных ресурсов и охраны окружающей среды; Отдел записи актов гражданского состояния / ЗАГС; ОВД Калінковичского райисполкома; Калінковичский районный исполнительный комитет / Калінкавіцкі раённы выканаўчы камітэт; Белпошта; Калінковичский РОЧС – усяго 9 назваў, з якіх 7 – на рускай мове, 1 – на беларускай і рускай мовах, 1 – на беларускай мове;*

2) цэнтраў адукацыі і культуры: *Калінковичская детская школа искусств / Калінкавіцкая дзіцячая школа мастацтваў; Калінковичский государственный колледж мелиорации / Калінкавіцкі дзяржаўны каледж меліярацыі; ГУО «Ясли-сад № 8 г. Калінковичи» / ДУА «Яслі-сад № 8 г. Калінкавічы», ГУ СДЮШОР № 2; ГУО «Средняя школа № 1 г. Калінковичи» / ДУА «Сярэдняя школа № 1 г. Калінкавічы»; Детская библиотека; Дошкольный центр развития ребёнка г. Калінковичи / Дашкоўны цэнтр развіцця дзіцяці г. Калінкавічы; Полесский аграрный колледж / Палескі аграрны каледж; Гимназия г. Калінковичи; ГУ Калінковичская ДЮСШ № 1; Музыкальная школа; Эколого-биологический центр – усяго 12 назваў, у т. л. 6 – на рускай і беларускай мовах, 6 – на рускай;*

3) устаноў аховы здароўя: *Аптека № 69; Оптика; Аптека; аптека «Остров здоровья»; Детская поликлиника; аптека «Добрыя лекі»; аптека «Заботливая»; учреждение здравоохранения «Калінковичская центральная районная больница»; Калінковичская межрайонная медико-реабилитационная экспертная комиссия – усяго 9 назваў: 8 на рускай, 1 – на беларускай мовах;*

4) прадпрыемстваў: *Белоруснефть; РУП Калінковичский ЦСМС; КППРСУП «Гомельоблдорстрой» Дорожно-ремонтно-строительное управление ДРСУ-152; КМК Мебельный комбинат; ГЛХУ «Калінковичский лесхоз»; ТУП «Припятский Альянс»; Унитарное предприятие «Привокзальное»; КУП «Коммунальник Калінковичский»; ЧТУП «Мираж Плюс»; ГП «КиноПрестиж» – усе 10 назваў на рускай мове;*

5) фінансавых цэнтраў: *Беларусбанк; Белагпропромбанк; Белинвестбанк; МТБанк; БПС-банк – усе 5 назваў на рускай мове;*

6) магазінаў харчовых тавараў: *Белмаркет, Смак, Маяк, Продкуты, Ирина, Евроопт, Сибирская корона, Мясновъ, Хит, Полесье-2, Надзея, Спартак, Юбилейный, Мой мясной, Хлеб, Лакомка, Пионер, Карамелька,*

Александрит, Колибри, Свежий хлеб, Родина, Наш, Сырная лавка, Дары от Зари, Альфа, Парус, Копеечка – усяго 28 назваў: 19 – на рускай мове, 2 – на беларускай мове, 7 назваў чытаюцца аднолькава і па-беларуску, і па-руску;

7) магазінаў адзення і абутку: *Модные детки, Детский мир, 4 сезона, Мир одежды, Брестские, Силуэт, Mark Formelle, Мама + я, Модно доступно, Модерн, Тет-а-Тет, Мода Макс, Мегахенд, Vonita, Elite, Джинс@, Обновочка, Караван, Алеко* – усяго 19 назваў: 13 – на рускай мове, 3 – на англійскай мове, 3 назвы чытаюцца аднолькава і па-беларуску, і па-руску;

8) цырульняў і магазінаў касметыкі: *парикмахерская «Светлана»; парикмахерская «У Саныча»; салон красоты «Beauty Studio»; Мужские стрижки; магазин косметики «Beauty»; магазин косметики «Парфюмер»; магазин косметики «Velita Витэкс»; магазин косметики «Код красоты»; парикмахерская «Свитанок»* – усяго 9 назваў: 6 – на рускай мове і 3 на англійскай мове;

9) інтэрнэт-цэнтраў, магазінаў сувязі і тэхнікі: *Белтелеком, Омега, Электросила, МОРС, МТС* – усе 5 назваў на рускай мове;

10) магазінаў мэблі і будаўніцтва: *Домовой, КМК Мебель; Смарт Кухни; Окна двери; Уютный дом; Модель Мебель; Стройматериалы* – усе 7 назваў на рускай мове;

11) універсальных магазінаў: *Соседи; Берёзка; Синергия; АнРи; Global Market; Светофор; Доброцен; Fix Price* – усяго 8 назваў: 6 – на рускай мове, 2 – на англійскай мове;

12) магазінаў гаспадарчых тавараў: *Бытовая химия; Мила; На ростани; Остров чистоты и вкуса; Руан* – усе 5 назваў на рускай мове;

13) рэлігійных устаноў: *Церковь христиан веры евангельской; Церковь Святителя Спиридона епископа Тримифунтского; Церковь Успения Пресвятой Богородицы; Религиозная община свидетелей Иеговы* – усе 4 назвы на рускай мове;

14) устаноў гандлю і рынкаў: *1000 мелочей; Незнайка; торговые ряды «Магистраль»; Белкнига; Умелый садовник; Шанс; рыболовный магазин «Рыба»; Детские игрушки «Кнопка»; Цветы* – усе 9 назваў на рускай мове;

15) іншага абслугоўвання насельніцтва: *Wildberries; Ремонт обуви; Фотолукс; Турагентство; Техноломбард; ритуальная служба «Ангел»; OZON; Капибара* – усяго 8 назваў: 6 – на рускай мове, 2 – на англійскай;

16) рэстаранаў, кафэ, бараў: *кофейня «Крокус»; кафе «Фиеста»; кафе «Белые Росы»; кафе «Эдем»; ресторан «Припять»; кафе «Релакс»; KFC; кафе «Рандеву»; бар «Мираж»; кафе «Ланч»* – усяго 10 назваў: 9 – на рускай мове, 1 – на англійскай;

17) месцаў правядзення вольнага часу (клубы, гульнявыя цэнтры, дзіцячыя пляцоўкі): *Парк культуры и отдыха; кинотеатр «Знамя»;*

фитнес клуб «РеФорма»; Калінкавіцкі цэнтр вольнага часу – усяго 4 назвы: 3 – на рускай мове, 1 – на беларускай;

18) ювелірных магазінаў і майстэрняў: *Славія; Ювелірная мастерская; ЗІКО* – усяго 3 назвы: 1 – на рускай мове, 1 – на беларускай, 1 – на англійскай;

19) устаноў абслугоўвання аўтамабіляў: *СТО Мах; Шинный центр; Аккумуляторы; Автозапчасти; АРМТЕК* – усяго 5 назваў: 3 – на рускай мове, 1 – на рускай і англійскай мовах, 1 – на англійскай;

20) магазінаў і аптэк для жывёл: *Zoobazar; Зверо-ландия; Доктор Вет* – усяго 3 назвы: 2 – на рускай мове, 1 – на англійскай;

21) аб'ектаў транспартнай інфраструктуры: *Аўтавакзал Калінкавічы, чыгуначны вакзал «Калінкавічы»* – усе 2 назвы на беларускай мове;

22) указальнікаў прыпынкаў: *Автовокзал, Муз. школа, Школа № 6, Техникум, Ул. Мира, М-н Мир, Школа № 7, Больница, Парк, Сбербанк, Детская поликлиника, ЗБХ, Бассейн, Ул. Свердлова, 5-й стройучасток, Ж/д вокзал, Военкомат, ЗЗЦМ, ЖБИ, КХП, Производственный комбинат, Райзаг, Мясокомбинат, Школа № 5, М-н Север* – усе 25 назваў на рускай мове.

Эргонімы выконваюць розныя функцыі: ідэнтыфікацыйна-дыферэнцыруючую, намінацыйную, дэнацыйную, сігніфікацыйную, інфармацыйную, рэкламнаю, мемарыяльную і агітацыйную [1]. Для больш эфектыўнага выканання функцый эргонімы павінны мець назву, якая лёгка запамінаецца, з'яўляецца асацыяцыйнай і матываванай, складаецца з аднаго слова або кароткай фразы. Таму ўсе эргонімы г. Калінкавічы можна падзяліць на аднакампанентныя, двухкампанентныя і шматкампанентныя.

Да аднакампанентных адносяцца эргонімы, якія складаюцца з аднаго слова. У Калінкавічах такіх адзінак 85 (42,7 %): *Аптека, Беларусбанк, Белкнига, Колибри, Спартак, Автозапчасти* і інш. Большасць з іх, 60 адзінак (70,6 %), утворана анімізацыяй апелятыва: *Пионер, Карамелька, Колибри, Родина* і інш. Высокае выкарыстанне такіх адзінак тлумачыцца эканоміяй моўных сродкаў і эфектыўнасцю выканання найменнямі сваіх функцый. Амаль чацвёртую частку аднакампанентных эргонімаў складаюць назвы, утвораныя спосабам абрэвіацыі (22,4 %). Аднак абрэвіацыя не з'яўляецца характэрнай рысай эрганіміі Калінкавічаў, паколькі такіх назваў толькі 19 са 199 (9,5 %); яны больш характэрныя для дзяржаўных устаноў, найменні якіх часта выкарыстоўваюцца насельніцтвам у жыцці: *ЗАГС, Белтелеком, МТС* і інш. Шляхам трансанімізацыі ўтворана толькі 6 найменняў: *Спартак, Ирина, Алеко, Надежа, Мила, Незнайка*. Часцей за ўсё гэта назвы кафэ і магазінаў.

Двухкомпанентныя эргонімы – канструкцыі, якія складаюцца з двух слоў. Яны больш поўна і падрабязна, чым аднакомпанентныя назвы, характарызуюць пэўную ўстанову. У Калінкавічах да іх адносяцца 66 адзінак (33,2 %): *Мужские стрижки, Mark Formelle, кофейня «Крокус», Сырная лавка, Музыкальная школа, Шинный центр* і інш. Большая частка найменняў (60,6 %), утвораная шляхам анімізацыі апелятыва, складае словазлучэнні *назоўнік + назоўнік (Модель мебель, Мир одежды)* і *прыметнік + назоўнік (Ювелирная мастерская, Свежий хлеб)*. Таксама ёсць спалучэнні *лічэбнік + назоўнік (4 сезона), прыметнік + абрэвіятура (Калинковичский РОЧС)*. Двухкомпанентныя эргонімы Калінкавічаў часцей за ўсё сустракаюцца сярод назваў указальнікаў прыпынку транспарту (12 адзінак) і сярод назваў магазінаў (29 адзінак).

Шматкомпанентныя эргонімы, а іх у Калінкавічах 47 (24,1 %) змяшчаюць у сваім складзе тры і больш слоў. Такія вялікія назвы з'яўляюцца больш характэрнымі для дзяржаўных устаноў, функцыі якіх акрэсліваюцца на спецыяльных шылдах. Яны не выконваюць рэкламную функцыю, таму такім установам не патрэбна лёгкая і прыемная назва: *Калинковичская детская школа искусств / Калінкавіцкая дзіцячая школа мастацтваў, Калинковичская межрайонная медико-реабилитационная экспертная комиссия, Калинковичский районный исполнительный комитет / Калінкавіцкі раённы выканаўчы камітэт* і інш.

У эргонімах, якія не адносяцца да дзяржаўных устаноў, пераважаюць уласныя вобразныя назвы з адпаведнымі ўдакладненнямі: магазін «*Полесье-2*», магазін косметыкі «*Код красоты*», кондитерская «*Карамелька*» і інш. Яны, па-мастацку аформленыя, робяць заяўку на стварэнне пэўнага лінгвістычнага і мастацкага вобліка горада. Услед за А. Супранскай мы вылучаем эргонімы Калінкавічаў у наступныя 3 групы [5]:

1) эргонімы, утвораныя ад імёнаў жывых істот і аб'ектаў, якія ўспрымаюцца як жывыя: магазін «*Колибри*», магазін «*Ирина*», парикмахерская «*Светлана*», парикмахерская «*У Саныча*», магазін стройматэрыялаў «*Домовой*», магазін косметыкі «*Парфюмер*», магазін «*Незнайка*», магазін «*Алеко*», арганізацыя даставкі «*Капибара*», магазін «*Мила*», магазін «*Спартак*» – усяго 11 назваў. Сярод гэтых найменняў выдзяляюцца ўтвораныя ад антрапонімаў (*Ирина, Светлана, У Саныча, Алеко, Спартак, Мила*) – 6 адзінак; ад назваў казачных істот (*Домовой, Незнайка*) – 2 адзінкі, ад назваў жывёл (*Колибри, Капибара*) – 2 адзінкі. Такія назвы ў сваёй аснове не маюць ніякай матывацыі і самі па сабе не гавораць аб тым, для чаго служыць пэўная ўстанова. Дапамагае арыентавацца слова-ідэнтыфікатар «*магазин*», «*парикмахерская*». У асобным выпадку частковую матывацыю дае слова-характарыстыка або асацыя-

цыя: *Домовой* – звязаны з таварамі для дома (аднак з бытавымі ці будаўнічымі невядома);

2) эргонімы, утвораныя ад найменняў неадушаўлёных прадметаў: *Дары от Зари, Свежий хлеб, Продукты, Копеечка, Автозапчасти, Ювелирная мастерская, Детская библиотека, Шинный центр, Карамелька, Бытовая химия, Сибирская корона, Детская поликлиника, кинотеатр «Знамя»* і інш. – усяго 29 назваў. Сярод гэтых найменняў вылучаюцца ў асноўным двух- і шматкампанентныя назвы ў параўнанні з астатнімі групамі. Гэта часткова абумоўлена дадатковай матывацыяй, якую даюць словы-характарыстыкі, а таксама ўздзеяннем на эмацыйны стан чалавека. Напрыклад, у назвах *Дары от Зари, Свежий хлеб, Детская поликлиника* і інш. словы-характарыстыкі даюць дадатковую інфармацыю. Напрыклад, у назве магазіна «*Дары от Зари*» слова «дары» ніякай матывацыі і інфармацыі не нясе, аднак слова «*Заря*» мясцовым жыхарам гаворыць, што ў магазіне прадаюцца прадукты жывёльнага паходжання («*Заря*» – саўгас-камбінат мяса-малочнага напрамку);

3) эргонімы, утвораныя ад слоў-характарыстык аб'екта, у т. л. словы-характарыстыкі:

а) чалавека: *Силуэт, Соседи, Пионер, Парфюмер, Лакомка, Умелый садовник, Модные детки* (7 назваў);

б) прадпрыемства: *Евроопт, Fix Price, Global Market, Белмаркет, Караван, Зооbазар, Шинный центр, Доброцен, Хит, кафе «Релакс», Мода Макс, Мегахенд, Мир одежды, Шанс, Альфа, Копеечка, ГП «КиноПрестиж», Elite* (18 назваў);

в) эмацыянальнага і фізічнага стану: *Уютный дом, кафе «Эдем», Надежда, кафе «Фиеста», аптека «Заботливая», бар «Мираж», магазин «Наши», аптека «Добрыя лекі»* (8 назваў);

г) прасторавага размяшчэння: *Полесье, На ростані, Брестские* (3 назвы).

Эргонімы гэтай групы ў пераважнай большасці не маюць ніякай матывацыі і без слова-ідэнтыфікатара не даюць ніякай інфармацыі. Толькі 6 назваў (16,7 %) адпавядаюць прызначэнню арганізацыі: *Парфюмер* (магазін касметыкі і парфюмерыі), *Шинный центр* (магазін з аўтамабільнай прадукцыяй), *Мир одежды* (магазін адзення), *аптека «Добрыя лекі»*, *Лакомка* (магазін з нечым салодкім), *Умелый садовник* (магазін з прадукцыяй для сада і агарода).

Аналіз эргонімаў г. Калінкавічы ў цэлым паказвае, што яны выконваюць сваё прызначэнне і ідэнтыфікуючую функцыю. Найбольш поўна раскрываюць характар прызначэння аб'екта шыльды дзяржаўных арганізацый: муніцыпальных устаноў, цэнтраў адукацыі і культуры, устаноў аховы здароўя, прадпрыемстваў, фінансавых цэнтраў, рэлігійных

устаноў, аб’ектаў транспартнай інфраструктуры, указальнікаў прыпынку. Большасць шыльдаў названых устаноў не змяшчае вобразнага кампанента, вызначаецца адназначнасьцю: *Калінковічскі РОЧС, ГУО «Яслі-сад № 8 г. Калінковічы» / ДУА «Яслі-сад № 8 г. Калінкавічы», Беларусбанк і інш.*

У эрганіміі г. Калінкавічы пераважаюць назвы на рускай мове – такіх адзінак 169 (84,9 %), на другім месцы па колькасці выкарыстання – англійскія назвы: іх 14 (7 %). Заўважаецца яўнае ігнараванне арыгінальных беларускіх назваў – такіх найменняў толькі 8 (4 %). Двухмоўных назваў у горадзе 8 (4 %): сярод іх толькі 1 руска-англійская (*СТО Мах*). Руска-беларускія назвы характэрны для муніцыпальных устаноў і цэнтраў адукацыі і культуры. Паколькі на тэрыторыі краіны дзве афіцыйныя мовы, дзяржаўныя ўстановы ў большасці выкарыстоўваюць іх раўназначна.

Улічваючы тое, што ў многіх выпадках беларускія назвы ад рускіх у напісанні адрозніваюцца толькі адной – дзвюма літарамі, лёгка было б змяніць некаторыя, каб яны заставаліся зразумелымі ўсім: *Продукты* → *Прадукты*, *Полесье* → *Палессе*, *Домовой* → *Дамавік*, *Аптека* → *Аптэка* і інш. Праз такія назвы горад атрымае пэўны беларускі каларыт, а зразумець такія найменні зможа любы беларуска- і рускамоўны чалавек.

Асобна трэба адзначыць мову надпісаў на прыпынках. На ўсіх шыльдах прыпынкаў выкарыстана выключна руская мова. Гэта не з лепшага боку характарызуе рэкламны вобраз тыповага беларускага горада. *Автовокзал, Больница, Детская поликлиника, Бассейн* і інш. – усе гэтыя назвы амаль аднолькава гучаць на рускай і беларускай мовах і пры напісанні па-беларуску мелі б адметны беларускі каларыт: *Аўтавакзал, Бальніца, Дзіцячая паліклініка, Басейн*.

БІБЛІАГРАФІЧНЫ СПІС

1. *Кавалёва, А. В.* Анімізацыя як спосаб утварэння эрганімаў Мазыршчыны / А. В. Кавалёва // Сучасныя праблемы аномастыкі (да 85-годдзя прафесара В. П. Лемцюговай) / Цэнтр даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры НАН Беларусі ; рэдкал.: А. М. Лапцёнак [і інш.]. – Мінск : Беларуская навука, 2022. – 403 с.

2. *Калінкавічы* // Беларус. энцыклапедыя : у 18 т. – Мінск : БелЭн, 1996 – 2004. – Т. 7 : Застаўка – Кантата / гал рэд. П. Пашкоў. – 1998. – 608 с.

3. *Канакина, Г. И.* Язык современного провинциального города: лингвокультурологическое исследование (на материале города Пензы) / Г. И. Канакина, И. Г. Родионова, Л. Б. Гурьянова, М. Г. Луннова ; под ред. Г. И. Канакиной. – 2-е изд., перераб. и доп. – Пенза : Изд-во ПГУ, 2014. – 280 с.

4. *Подольская, Н. В.* Словарь русской ономастической терминологии. – 2-е изд., перераб. и доп. / Н. В. Подольская. – М. : Наука, 1988. – 192 с.

5. *Суперанская, А. В.* Общая теория имени собственного / А. В. Суперанская. – М. : Изд-во ЛКИ, 2007. – 192 с.